

Рецензія на книгу:

Доценко В.О. Об'єднатися щоб вижити: єврейський громадський рух в Україні (60-ті рр. XIX ст. – 30-ті рр. XX ст.): монографія. / В.О. Доценко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 332 с.

В.І. КУЧЕР

Інститут історії аграрної науки, освіти і техніки Національної Наукової Сільськогосподарської бібліотеки Національної Академії Аграрних Наук України, м. Київ, Україна

Book Review:

Dotsenko V.O. Unite to survive: jewish social movement in Ukraine (60-ies XIX century - 30-ies XX century): monograph. Vinnytsya: TOV «Nilan-LTD», 2014. 332 p.

V.I. KUCHER

Institute of history of agricultural science, education and technology National Agricultural library science, National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Проблематика історії України другої половини XIX – першої третини XX ст. для історика України має непересічне, першорядне значення. Серед питань, що привертати увагу вітчизняних дослідників, чинне місце належить проблемі історії національних меншин, які спільно з українцями продовжували нести на собі тягар епохи, що випав на долю українського народу під час практично всього зазначеного періоду. Серед різних етнічних груп, що проживали в Україні в другій половині XIX – першій третині XX ст., особливо виділяється історія українського єврейства. Друга за чисельністю етнічна група переживала складний період власної історії. Євреї потерпали від російського імперського та більшовицького диктату, їх прагнули поглинути та русифікувати, позбавити власної національної ідентичності. Як і українці – євреї боролися за збереження свого національного колориту, використовуючи різноманітні громадські інституції. Серед яких виділяються громадські об'єднання. Саме історії єврейської громадської ініціативи другої половини XIX – першої третини XX ст. присвячене монографічне дослідження В.О. Доценка.

Нещодавно опублікована монографія В.О. Доценка стала першим комплексним дослідженням еволюції системи єврейських громадських об'єднань України другої половини XIX – першої третини XX ст. У ній проаналізовано роль єврейського громадського руху у забезпеченні соціально-економічних, політичних та культурно-релігійних потреб єврейської громади України у зазначений історичний відрізок.

Заслугує на увагу логічно побудована структура представленого монографічного дослідження, яке складається зі вступу, п'яти розділів та висновків. У першому історіогра-

фічно-джерелознавчому розділі автор ретельно проаналізував історіографію досліджуваної проблематики та репрезентував використану ним джерельну базу. Варто зауважити, що дослідник використав вельми широке коло наукових публікацій, передусім істориків України, Ізраїлю та Росії. Зокрема, серед інтелектуального доробку минулих років слід згадати простудійовані та досягнуті ним праці С.М. Дубнова, О.В. Козерода, О.В. Будніцького, Г.В. Костириченка. Джерельна база дослідження, подібно до історіографічної, так само є репрезентативною як географічно, так і типологічно. Оскільки автор виходив із того факту, що його робота присвячена історії єврейської громадської ініціативи України, у її тогочасних адміністративно-територіальних кордонах, у монографії було використано різноманітні документальні джерела, що зберігаються у фондах: Центрального державного історичного архіву України м. Києва, Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, державного архіву Житомирської області, Державного архіву Російської Федерації та Російського державного архіву соціально-політичної історії. Автор системно проаналізував сотні справ, які стосувалися історії єврейської громади України, історії єврейських громадських організацій, добровільних товариств і спілок. При цьому ним було фронтально опрацьовано й масив уже опублікованих історичних джерел – мемуаристику як українську, так і закордонну, відповідні комплекси статистично-довідкових видань тощо.

Текст монографії свідчить, що, досліджуючи означену проблематику, автор використовував різноманітні методи історичного пізнання

© В.І. Кучер, 2015

минулого: аналітичний, хронологічний, порівняльний, статистичний, структурно-системний. Серйозне враження справляє другий розділ монографії присвячений російській імперській політиці стосовно євреїв на протязі XIX – початку XX століть. Матеріал представлений у розділі дещо виходить за декларовані автором хронологічні рамки роботи, оскільки присвячений аналізу економічного та соціального становища українського єврейства у XIX ст. Однак такий підхід виправданий, адже це необхідно для розуміння причин появи єврейських громадських об'єднань у другій половині XIX ст.

Безумовним позитивом даного розділу є й те, що матеріал, викладений у ньому, охоплює всі українські губернії Російської імперії де проживали євреї, створюючи комплексну, системну картину соціально-економічного, політико-правового та культурно-релігійного становища єврейської громади в масштабах усієї України. На значному фактичному матеріалі автор аналізує причини появи єврейських добровільних товариств, визначає залежність єврейської громадської ініціативи від тогочасної національної буржуазії та інтелігенції. Автор наголошує на тому, що сформована російським імперським самодержавством яскраво виражена антиєврейська політика призвела до безпрецедентної консолідації українського єврейства навколо захисту власних національних інтересів.

Третій розділ монографії «Формування єврейського громадського руху в українських землях Російської імперії в другій половині XIX - на початку XX ст.» присвячений процесу виникнення єврейських громадських об'єднань в умовах капіталістичної модернізації Російської імперії кінця XIX – початку XX ст. В розділі дослідник здійснив класифікацію тогочасних єврейських громадських організацій, добровільних товариств та спілок, визначив структуру, джерела їх фінансування. Окремо В.О. Доценко аналізує основні напрямки діяльності єврейських громадських об'єднань.

У четвертому розділі автор робить спробу простежити історію боротьби єврейської громадськості за збереження прав і свобод у склад-

ні роки Першої світової війни та української революції 1914-1920-го років. В.О. Доценко наголошує на тому, що єврейські благодійні товариства, які виникли на початку війни, спільно з діючими загальноросійськими громадськими об'єднаннями зуміли створити власну систему самозахисту єврейської ідентичності та зберегти культуру і традиції єврейських громад Правобережної України, Бессарабії та Буковини. Окремий параграф четвертого розділу монографії присвячений ролі єврейських громадських об'єднань у подоланні наслідків єврейських погромів 1917-1920-го років.

Історії єврейської громадської ініціативи періоду становлення в Україні більшовицької державності та проблемам взаємовідносин компартійних органів і єврейської громадськості присвячені п'ятий і шостий розділи монографії. За архітектонікою, змістовним насиченням, кількістю використаних джерел та літератури, хронологічними і географічними рамками, висновками та узагальненнями – це найбільша частина праці. У цих двох розділах автор зумів відстежити особливості еволюції політики більшовицького керівництва стосовно єврейської громади України у 1920-30-ті роки, розкрити місце одержавлених пробільшовицьких єврейських громадських об'єднань та спілок у політичній системі держави «диктатури пролетаріату» та показати роль закордонних єврейських організацій у захисті соціально-економічних та культурно-релігійних інтересів українського єврейства. Окремо слід виділити сюжети присвячені історії єврейської національної кооперації.

Теоретичні положення, висновки та узагальнення, зроблені автором, науково обґрунтовані.

Вважаємо, що монографія В.О. Доценка «Об'єднатися щоб вижити: єврейський громадський рух в Україні (60-ті рр. XIX ст. – 30-ті рр. XX ст.)» є вагомим внеском у справу дослідження і висвітлення історії українського єврейства і буде корисною для науковців, викладачів, студентів, краєзнавців, а також широкого загалу читачів, які цікавляться актуальними проблемами історії України.

Кучер Володимир Іванович – доктор історичних наук, професор

Інститут історії аграрної науки, освіти і техніки Національної Наукової Сільськогосподарської бібліотеки Національної Академії Аграрних Наук України
Адреса: 03680, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10

Kucher Volodymyr Ivanovych – doctor of historical sciences, Full Prof.

Institute of history of agricultural science, education and technology National Agricultural library science, National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine
Address: 10, Heroyiv Oborony Str., Kyiv, 03680, Ukraine